

 Технически университет – София

Факултет по електронна техника и технологии

 Катедра „Електронна техника“

Презентация № 10

Операционни усилватели (ОУ) – 2. Част 2

дисциплина „Аналогова схемотехника“ – ВЕ30
ОКС „Бакалавър“ от Учебен план за студентите на специалност
Електроника, Професионално направление
5.2. Електротехника, електроника и автоматика

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

2.3 Прецизни операционни усилватели

Прецизните усилватели са специален вид монолитни ОУ, които се характеризират с малко входно напрежение и ток на несиметрия (например $U_{io} \leq 100 \mu V$ и $I_{io} \leq 1 nA$), малък дрейф (например $\alpha_{U_{io}} \leq 0,1 \mu V / ^\circ C$), голям коефициент на усилване по напрежение без ОВ (например $A_d \geq 10^6$) и голям коефициент на потискане на синфазните сигнали (например $CMRR \geq 100 dB$). При реализацията на прецизни ОУ важно значение има структурата на входното диференциално стъпало, тъй като от него се определя големината на входното напрежение и ток на несиметрия, температурният им дрейф и коефициентът $CMRR$. Най-често при реализацията на класически прецизни ОУ се използва тристъпалната структура от фиг. 2б. В нея входният диференциален усилвател е със симетричен вход и изход, което осигурява възможност за получаването на по-малко напрежение на несиметрия и по-голям коефициент $CMRR$.

В процеса на реализация на точни постояннотокови мащабиращи усилватели, предназначени за устройства, използвани в науката и промишлеността, често се налага употребата на ОУ с U_{io} , I_{io} и $\alpha_{U_{io}}$, значително по-малки от посочените по-горе, както и A_d и $CMRR$, значително по-големи от посочените. За да се удовлетворят тези изисквания, в практиката се използват т. нар. ОУ с автоматична корекция на нулата (*Auto-zeroing amplifiers* или *Chopper stabilized amplifiers*). Това са прецизни усилватели, които по отношение на захранване, вход, изход и т.н. не се различават от стандартните ОУ, но се характеризират с електрически параметри, например $U_{io} \leq 10 \mu V$, $I_{io} \leq 0,1 nA$, $\alpha_{U_{io}} \approx 0,01 \mu V / ^\circ C$ и $A_d > 10^6$. Тези стойности на параметрите в ОУ с автоматична корекция на нулата се постигат чрез модификация на структурата и принципа на действие на стандартните прецизни усилватели на напрежение. В резултат на това структурата на усилвателите е съществено усложнена, като в нея са добавени още един ОУ, два (или повече) електронни ключа, два запомнящи кондензатора и вътрешен импулсен генератор с две фази на произвеждания сигнал. По този начин площта на чипа на ИС се увеличава поне два пъти, а оттам нараства и цената на готовите за употреба ОУ.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

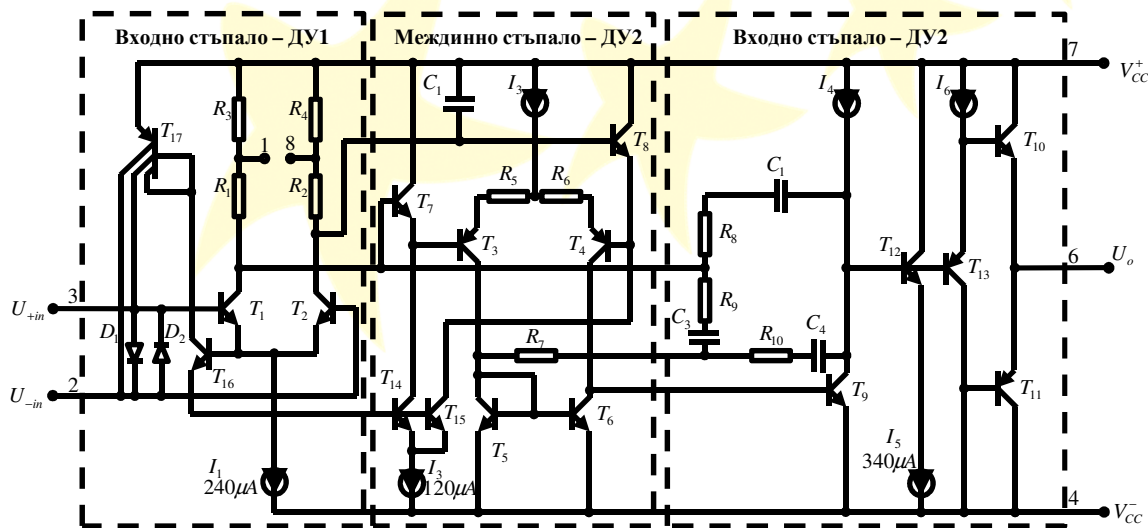
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Класически прецизни операционни усилватели

На фиг. 7 е представена опростена принципна схема на основния прецизен ОУ тип ОР27 (ОРА27). Той е изграден по тристъпалната структура. Входният ДУ е съставен от транзисторите T_1 и T_2 , свързани по схема ОЕ. Колекторните резистори са разделени на две ($R_1 = R_3 = 10k\Omega$ и $R_2 = R_4 = 10k\Omega$). От средните им точки има два извода (1 и 8) към които се включва потенциометър за компенсиране на напрежението U_{io} . Между входовете на ОУ (2 и 3) са включени диоди D_1 и D_2 , които да осигурят защита срещу големи входни диференциални напрежения ($U_{id} \geq 0,6V$). Освен това с помощта на многоколекторния транзистор T_{17} , свързан като токово огледало, се осъществява компенсация на входните поляризиращи токове и техния температурен дрейф.

Фиг. 7. Опростена принципна схема на прецизен операционен усилвател ОР27.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Диференциалното напрежение от колекторите на T_1 и T_2 през емитерните повторители T_7 и T_8 се подава към второто диференциално стъпало, изпълнено с транзисторите T_3 и T_4 , които работят с управляем динамичен товар (T_5 и T_6). Емитерните повторители, реализирани с T_7 и T_8 , работят с динамични товари (T_{14} и T_{15}). Така първото стъпало работи с високоомен товар, представляващ входното съпротивление на каскодните повторители с T_7 и T_8 . Това спомага за получаване на по-голям коефициент на усилване на първото стъпало. Както първото, така и второто диференциално стъпало са с генератори на ток в емитерната верига, означени с I_1 и I_2 . Това осигурява голям коефициент на потискане на синфазните сигнали $\approx 120dB$. Драйверното стъпало е изпълнено с транзистора T_9 , свързан по схема ОЕ с динамичен товар, представен в схемата с източника I_4 . Елементите $C_1 - C_4$ и $R_8 - R_9$ формират честотна корекция на АЧХ с изоставане по фаза и осигуряват устойчивостта на ОУ. Сигналят от колектора на T_9 се подава към базите на комплементарната двойка транзистори T_{10} и T_{11} през емитерните повторители, реализирани с T_{12} и T_{13} , които имат динамични товари (означени с I_5 и I_6). Крайните транзистори T_{10} и T_{11} работят в клас АВ, осигуряван от напреженията В – Е на транзисторите T_{12} и T_{13} . Основните електрически параметри на ОУ от фиг. 7 са дадени в таблица 3.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Таблица 3. Прецизни операционни усилватели.

Тип ОУ	Производител	U_{io}	I_{iB}	B_1	SR	V_{CC} min/max	Брой ОУ с един корпус	Особености
AD8551	Analog Dev.	1 μ V	10pA	1,5MHz	0,4V/ μ s	2,7/5V	1	autozero
AD8628	Analog Dev.	1 μ V	30pA	2,5MHz	1V/ μ s	2,7/5V	1	autozero
ICL7650S	Intersil	5 μ V	10pA	2MHz	2,5V/ μ s	4,5/16V	1	autozero
OP27	много	10 μ V	10nA	8MHz	2,8V/ μ s	8/44V	1	$A_d=1,8 \cdot 10^6$
OP177	Analog Dev.	10 μ V	0,3nA	0,6 MHz	0,3V/ μ s	6/36V	1	$A_d=10^7$
OPA334	Texas I. (TI)	5 μ V	70pA	2MHz	1,8V/ μ s	2,7/5,5V	1	autozero
OPA4277	Burr B. (TI)	10 μ V	1nA	1MHz	0,8V/ μ s	6/36V	4	$A_d=10^7$
OPA627	Burr B. (TI)	40 μ V	1pA	16 MHz	55V/ μ s	9/36V	1	$A_d=10^6$
HA5147	Harris (Intersil)	30 μ V	15nA	130 MHz	35V/ μ s	8/36V	4	$A_d=10^6$
LT1028	Lin. Tech.	10 μ V	25nA	75 MHz	15V/ μ s	8/32V	1	$A_d=10^7$
LT1114	Lin. Tech.	30 μ V	50pA	750 kHz	0,3V/ μ s	9/32V	4	$A_d=10^7$
LT1125	Lin. Tech.	20 μ V	5nA	12 MHz	4V/ μ s	8/40V	4	$A_d=10^6$
LT1218	Lin. Tech.	25 μ V	30nA	0,3 MHz	0,1V/ μ s	2/30V	1	$A_d=10^6$
LT2078	Lin. Tech.	30 μ V	6nA	0,2 MHz	0,1V/ μ s	5/40V	2	$A_d=10^7$
LTC1152	Lin. Tech.	1 μ V	10pA	0,7 MHz	0,5V/ μ s	2,7/14V	1	autozero
MAX430	Maxim	1 μ V	10pA	0,5 MHz	0,5V/ μ s	5/32V	1	autozero
MAX4239	Maxim	2 μ V	1pA	1MHz	1,6V/ μ s	2,7/5,5V	1	autozero
TLC2652A	Texas I.	1 μ V	4pA	1,9MHz	2,8V/ μ s	1,9/8V	1	autozero

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

*„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”*

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

2.4 Rail-to-Rail OУ

Rail-to-Rail усилвателите са специален вид прецизни ОУ, за които работата със синфазни входни напрежения е възможна не само до отрицателното захранващо напрежение, но и до положителното захранващо напрежение. Примерна схема на Rail-to-Rail ОУ може да се получи въз основа на еднополярния CMOS усилвател, показан на фиг. 6. На фиг. 10 е показана схема на CMOS диференциален усилвател за ОУ тип LMC6484. Двойката MOS транзистори T_1 и T_2 са с вграден n-канал, като подложките им са свързани към положителното захранващо напрежение $+5V$. Биполярните транзистори T_3 и T_4 , свързани като токово огледало, са динамичен товар за T_1 и T_2 . Принципът на работа на това стъпало е илюстриран на фиг. 10. При подаване на входно синфазно напрежение, равно на $+5V$ или $-5V$, праговите напрежения се променят, при което MOS транзисторите остават в пентоден режим на работа.

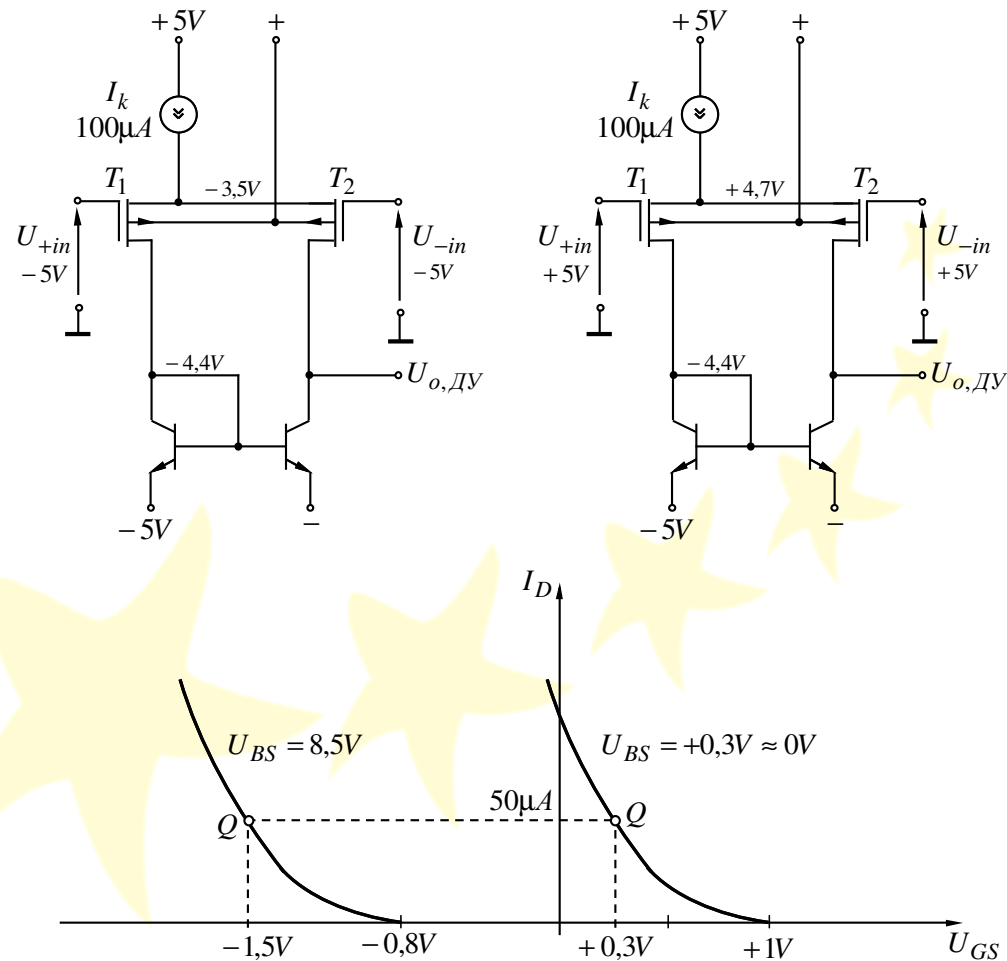
Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Фиг. 10. Rail-to-Rail CMOS диференциален усилвател за ОУ тип LMC6484. Предавателни характеристики на входните MOS транзистори и разположение на работните точки в крайните случаи: а) за $U_{iCM} = V_{SS}^-$; б) за $U_{iCM} = V_{DD}^+$.

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042
„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”
 Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Таблица 4. Rail-to-Rail ОУ.

Тип ОУ	Производител	U_{io}	I_{iB}	B_1	SR	V_{CC} min/max	Брой ОУ с един корпус	Особености
OP450	Analog D.	3mV	2pA	1MHz	2V/ μ s	2,7/6V	4	$I_{CC}=0,7mA$
OP462	Analog D.	45 μ V	400nA	15MHz	10V/ μ s	2,7/12V	4	$I_{CC}=0,5mA$
OP484	Analog D.	65 μ V	60nA	3MHz	2V/ μ s	3/36V	4	
OP491	Analog D.	80 μ V	30nA	3MHz	400V/ms	2,7/12V	4	$I_{CC}=0,2mA$
OP496	Analog D.	300 μ V	10nA	300kHz	250V/ms	3/12V	4	$I_{CC}=60\mu A$
AD8032	Analog D.	1mV	500nA	80MHz	30V/ μ s	2,7/10V	2	$I_{CC}=0,8mA$
AD8534	Analog D.	5mV	5pA	3MHz	5V/ μ s	2,7/6V	4	$I_o=250mA$
OPA4340	Burr B.	500 μ V	10pA	5,5MHz	6V/ μ s	2,5/5V	4	
OPA4350	Burr B.	150 μ V	0,5pA	35MHz	22V/ μ s	2,5/5,5V	4	
LT1218	Lin. Tech.	25 μ V	30nA	300kHz	0,1V/ μ s	2/30V	1	
LT1491	Lin. Tech.	200 μ V	4nA	180kHz	60V/ms	2,5/40V	4	$I_{CC}=40\mu A$
LT1496	Lin. Tech.	200 μ V	250pA	2,7kHz	1V/ms	2,2/36V	4	$I_{CC}=1,2\mu A$
LT1499	Lin. Tech.	150 μ V	250nA	10MHz	4V/ μ s	2,2/30V	4	
LT1633	Lin. Tech.	500 μ V	1 μ A	45MHz	45V/ μ s	2,7/30V	4	
LT1636	Lin. Tech.	100 μ V	5nA	220kHz	70V/ms	2,7/44V	2	$I_{CC}=55\mu A$
LT1639	Lin. Tech.	200 μ V	15nA	1,2 MHz	0,5V/ μ s	2,5/44V	4	$U_{iCM} > V_{CC}$
LTC1152	Lin. Tech.	1 μ V	10pA	700kHz	500V/ms	2,7/14V	1	autozero
LTC1367	Lin. Tech.	200 μ V	15nA	400kHz	130V/ms	1,8/30V	4	$I_{CC}=0,4mA$
MAX4129	Maxim	200 μ V	50nA	5MHz	2V/ μ s	2,7/6,5V	4	
MAX4134	Maxim	350 μ V	50nA	3MHz	4V/ μ s	2,7/6,5V	4	
MAX4164	Maxim	500 μ V	1pA	200kHz	115V/ms	3/5V	4	$I_{CC}=25\mu A$
MAX4169	Maxim	250 μ V	50nA	5MHz	2V/ μ s	2,7/6,5V	4	
MAX4244	Maxim	200 μ V	2nA	90kHz	40V/ms	1,5/5,5V	4	$I_{CC}=10\mu A$
MAX4334	Maxim	650 μ V	25nA	3MHz	1,5V/ μ s	2,3/6,5V	4	$I_{CC}=0,3mA$
MC33502	Motorola	500 μ V	40fA	4MHz	3V/ μ s	1/7V	2	
LMC6464	National	300 μ V	100fA	50kHz	23V/ms	3/15V	4	$I_{CC}=20\mu A$
LMC6484	National	100 μ V	20fA	1,5MHz	1V/ μ s	3/15V	4	$I_{CC}=0,6mA$
LMC6684	National	500 μ V	80fA	1,2MHz	1,2V/ μ s	1,8/10V	4	
LMC7111	National	900 μ V	100fA	25kHz	15V/ms	1,8/10V	1	$I_{CC}=25\mu A$
NE5234	Philips	200 μ V	90nA	2,5MHz	800V/ms	1,8/6V	4	

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

В таблица 4 са дадени параметрите на някои често използвани Rail-to-Rail ОУ. При тях входното и изходното напрежение може да се променят приблизително до стойностите на захранващите напрежения. При включване на товари с малко еквивалентно съпротивление максималното изходно напрежение обикновено намалява спрямо стойността на празен ход, като достига стойност с $100mV$ по-малка от захранващото напрежение. Rail-to-Rail усилвателите са особено подходящи за работа с ниски захранващи напрежения, защото по-ефективно може да се използва ОУ. Така например голяма част от Rail-to-Rail усилвателите работят с едно захранващо напрежение $+5V$ или с двуполлярно напрежение $\pm 5V$ и много рядко с едно захранващо напрежение $+15V$.

Други видове ОУ на напрежение са нискошумящите прецизни усилватели с малка плътност на шумовото напрежение, високоскоростните усилватели със скорост на нарастване на изходния сигнал по-голяма от $100V/\mu s$ и мощните усилватели, предназначени за работа с големи захранващи напрежения (например повече от $100V$) и голям изходен ток (например повече от $2A$). В таблица 5 са дадени параметрите на някои често използвани нискошумящи прецизни ОУ.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Таблица 5. Нискошумящи операционни усилватели.

Тип ОУ	Производител	U_{io}	I_{IB}	B_1	SR	V_{CC} min/max	Брой ОУ с един корпус	Особености \bar{S}_U / \bar{S}_I на \sqrt{Hz}
AD797	Analog D.	25 μ V	300nA	8MHz	20V/ μ s	10/36V	1	1nV/2 pA
AD8597	Analog D.	15 μ V	40nA	10MHz	14V/ μ s	10/30V	1	1nV/2pA
OPA128	Burr B. (TI)	200 μ V	75fA	1MHz	3V/ μ s	10/30V	1	27nV/0,1fA
OPA627	Burr B. (TI)	40 μ V	1pA	16MHz	55V/ μ s	9/36 V	1	4,5nV/1,6fA
OPA686	Burr B. (TI)	400 μ V	10 μ A	300MHz	600V/ μ s	8/12V	1	1,3nV/2pA
LT1028	Lin. Tech.	30 μ V	40nA	75MHz	15V/ μ s	8/32V	1	1nV/1pA
LT1113	Lin. Tech.	500 μ V	300pA	6MHz	4V/ μ s	8/36V	4	4,5nV/10fA
MAX4106	Maxim	300 μ V	18 μ A	300MHz	275V/ μ s	5/11V	1	0,75nV/3pA
CLC425	National	100 μ V	12 μ A	2GHz	350V/ μ s	6/14V	1	1nV/2pA
LMC6001	National	200 μ V	25fA	1MHz	1V/ μ s	5/14V	1	22nV/0,1fA

Високоскоростните (бързодействащите) операционни усилватели се използват основно за реализацията на видеоусилватели, високоскоростни инструментални усилватели, входни стъпала в паралелни АЦП и изходни стъпала в ЦАП със сумиране на токовете. Високоскоростните ОУ са най-малко три порядъка по-бързи от класическия универсален ОУ тип μ A741. По-голяма част от бързодействащите усилватели са с по-лоши постояннотокови параметри в сравнение в универсалните и прецизните ОУ. Така например бързодействащите усилватели имат сравнително голямо входно напрежение на несиметрия, голям поляризиращ ток и за някои от тях голям ток на консумация. Обикновено бързодействащите ОУ работят с ниски захранващи напрежения, например $\pm 5V$ и по-рядко с по-големи напрежения ($\pm 15V$). От технологична гледна точка полесно могат да се получат нисковолтови транзистори с висока транзитна честота. Разбира се, съществуват и бързодействащи усилватели, подходящи за работа със захранващи напрежения до $\pm 15V$.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Мощните операционни усилватели се разделят на усилватели с голямо изходно напрежение и голям изходен ток:

Операционни усилватели с голямо изходно напрежение: Този тип усилватели се характеризират с максимални изходни напрежения, значително надвишаващи възможностите на универсалните усилватели. Това е една сравнително малка група ОУ, тъй като стандартните производствени процеси не са подходящи за реализацията на подобен вид ИС. Поради това за ОУ с работни напрежения по-големи от 100V се използват хибридни схеми, които са обикновено са с висока цена. Изключение прави, например РА42.

Операционни усилватели с голям изходен ток: Този тип усилватели се характеризират с максимален изходен ток, например по-голям от 2А. Протичането на голям ток обуславя и сравнително голяма загубна мощност в ОУ. Затова обикновено работните напрежения за тези усилватели се избират със стойности под 100V . И тук най-качествените ОУ се произвеждат по хибридни технологии. Въпреки някои ограничения мощните ОУ с голям изходен ток могат да осигурят сравнително голяма изходна мощност и голяма скорост на нарастване на изходното напрежение, които трудно могат да се постигнат от усилвател на мощност, включващ предусилвател с универсален ОУ и крайно стъпало с комплементарна двойка транзистори, обхванати от обща ООВ.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Инвестира във вашето бъдеще!

